

Yeni Dünya'da Osmanlı İzleri: Şilili Benedicto Chuaqui'nin Hatıratında Göç, Kimlik ve Uyum Süreci

Zeynep Kayacık *

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Dr. Öğr. Üyesi, Ankara
Üniversitesi, Ankara/TÜRKİYE
zkocer@ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6902-3337

Geliş: 13 Eylül 2024
Kabul: 26 Şubat 2025
Yayın: 10 Mayıs 2025

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

XIX. yüzyılın sonundan XX. yüzyıl başına kadar Osmanlı topraklarından Latin Amerika ülkelerine göç eden ve Osmanlı pasaportu taşımalarından ötürü kendilerine turcos denilen göçmen nüfus, göç süreciyle ilgili deneyimlerini anlattıkları gazete, dergi ve hatırat gibi çeşitli eserler kaleme almışlardır. Bu eserlerde gerek göç ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sosyo-kültürel dinamikleri gerekse eski kimliklerini koruma çabalarını dile getirmişlerdir. Dahası, bu göçmenler o dönemde Osmanlı tebaasına mensup olmalarına rağmen kendilerine göç ettikleri bölgelerde turcos denilmesinden duydukları hoşnutsuzluğu çeşitli vesilelerle ifade etmişlerdir. Bu tür eserlerin önemli örnekleri arasında Osmanlı kökenli Şilili yazar Benedicto Chuaqui'nin kaleme aldığı *Memorias de un emigrante* (Bir Göçmenin Hatıraları) adlı hatıratı gösterilebilir. O dönemde Osmanlı'nın kırsal kesimlerinde yaşamın zorlaşması, toplumlararası çatışmaların yaşanması ve Amerika kıtasında daha iyi yaşam koşullarının, zenginliğin ve refahın varlığına dair inanış bölgeye daha fazla göçün meydana gelmesine neden olmuştur. Bu makalede, Latin Amerika'da turcos göçüyle ilgili basılan eserler aracılığıyla ilgili göç yazının ve göç sürecinin anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla, Şilili yazar Benedicto Chuaqui'nin *Bir Göçmenin Hatıraları* adlı yapıtındaki göç süreci nitel içerik analizi yaklaşımı çerçevesinde incelenmiştir. Bu bağlamda, söz konusu eserde göç sürecine ilişkin değerlendirmelerde bulunurken göçün sebepleri, göç yolculuğu ve Şili'ye varış; yeni ülkeye ve kültüre adaptasyon süreci ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar; göçün kimlik üzerindeki etkisi gibi yazarın göç deneyimine ışık tutan temel hususlar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Latin Amerika, Şili, Göç, Los turcos, Benedicto Chuaqui

Ottoman Traces in the New World: Migration, Identity, and Adaptation in the Memoirs of Chilean Benedicto Chuaqui

Research Article

* Responsible Author,
PhD., Ankara University
Ankara/TURKIYE
zkocer@ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6902-3337

Received: 13 September 2024
Accepted: 26 February 2025
Published: 10 May 2025

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

During the late 19th and early 20th centuries, migrants from Ottoman territories to Latin America were often labeled turcos due to their Ottoman passports. These individuals documented their migration journeys and settlement experiences through various mediums, such as newspapers, magazines, and memoirs. These accounts offer a detailed portrayal of the socio-cultural challenges faced in their new countries and the ongoing efforts to preserve their cultural identities. A recurring concern in these narratives is the frustration many migrants felt about being identified as turcos, despite their diverse ethnic and religious backgrounds within the Ottoman Empire. One particularly significant example is *Memorias de un Emigrante* (Memoirs of an Emigrant), a memoir by Benedicto Chuaqui, a Chilean writer of turcos descent. This work provides valuable insights into the migration process and the personal experiences of Ottoman migrants in Latin America. Factors such as poor living conditions in rural Ottoman regions, intercommunal conflicts, and the belief in greater opportunities in the Americas served as powerful motivations for migration during this period. This article analyzes Chuaqui's memoir using a qualitative content analysis approach to contribute to a deeper understanding of migration literature and the specific experiences of turcos in Latin America. The analysis focuses on key aspects of the migration experience, including the reasons for leaving the Ottoman Empire, the physical and emotional journey to Chile, the process of adapting to a new society and culture, the obstacles faced during integration, and the broader impact of migration on the author's identity. Through this analysis, the article highlights the significant role of literary works in preserving the memory of migration and providing nuanced perspectives on the challenges and transformations migrants underwent. By examining Chuaqui's experiences, the study also sheds light on the broader historical and cultural context of turcos migration, enriching our understanding of identity, displacement, and resilience in the face of cultural change.

Keywords: Ottoman Empire, Latin America, Chile, Migration, Los turcos, Benedicto Chuaqui

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atıf - Cite: Kayacık, Zeynep. Yeni Dünya'da Osmanlı İzleri: Şilili Benedicto Chuaqui'nin Hatıratında Göç, Kimlik ve Uyum Süreci. *History Studies* 17, no. 2 (2025): 437-454.

Giriş

Latin Amerika, bağımsızlık sürecinin ardından Eski Dünya'nın farklı bölgelerinden göç almaya devam etmiştir. 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Lübnan, Filistin ve Suriye gibi dönemin Osmanlı vilayetlerinden de bu bölgeye göç hareketleri gerçekleşmiştir. Bu süreç, dünya tarihinin coğrafi olarak birbirinden uzak olan bu iki bölgenin kültürel ve toplumsal açıdan yakınlaşmasına tanıklık etmiştir. Latin Amerika'ya göç eden Osmanlı tebaasına mensup göçmenler Osmanlı pasaportu taşımalarından dolayı *turcos* olarak adlandırılmıştır. Çoğunluğu Hristiyan Arap kökenli olan Osmanlı göçmenleri, göç sürecini birinci elden anlattıkları hatıratlar kaleme almışlardır. Osmanlı kökenli olan Benedicto Chuaqui Kettlún da bu isimlerden biridir. 1913 yılında Suriye'nin Humus şehrinden dedesiyle birlikte Şili'ye göç etmiştir. Bu bağlamda, Kettlún göç sürecinde yaşadıklarını *Bir Göçmenin Hatıraları* isimli hatıratında toplamış ve 1942 yılında yayımlamıştır. Bu çalışma, Kettlún'un bu eserinin öne çıkan temaları üzerinden söylem analizini gerçekleştirerek Şili özelinde Osmanlı'dan Latin Amerika'ya gerçekleşen göçler hareketleriyle ilgili önemli tezlerin dile getirildiği atmosfere yaklaşmayı amaçlamaktadır. Bir diğer ifadeyle, bu çalışma Osmanlı göçleri üzerine çalışan ulusal araştırmacılara, Kettlún gibi bizzat göç sürecine tanıklık etmiş Osmanlı tebaasına mensup bir göçmenin deneyimlerinden yola çıkarak, bu göç hareketlerine dair bölge ülkelerinde yayımlanan İspanyolca alan yazınına tanıtmak için kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, bu makale Kettlún'un hatıratında göç süreciyle ilgili hangi göç deneyimlerinin öne çıktığı ve bu deneyimlerin toplumsal bağlamla nasıl örtüştüğünü ele alınmaktadır.

Ülkemizdeki alan yazınına bakıldığında yapılan çalışmaların büyük ölçüde ulusal arşivlerdeki belgelere dayandığından, Osmanlı'dan Latin Amerika'ya göç edenlerin göç sürecine ve göç ettikten sonraki süreçlerine dair sınırlı bilgi bulunmaktadır. Bahse konu literatürde son dönemde öne çıkan önemli çalışmalar arasında şunlar bulunmaktadır: Fatih Fuat Tuncer ve Metin Zengin tarafından kaleme alınan "Unutulan Göçmenler El Turcolar: Osmanlı Dönemi Suriye Bölgesinden Latin Amerika'ya Yapılan Göçler ve Etkileri" makalede özellikle Biladü's-Şam bölgesinden Latin Amerika'ya gerçekleşen göçlerin ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenleri irdelenmiştir. Bir diğer çalışma ise İbrahim Özhazar'ın "XIX. ve XX. Yüzyıl Osmanlı Suriyesi'nden (Biladü's-Şam) Kuzey ve Güney Amerika'ya Göçler" başlıklı çalışmasıdır. Bu çalışmada anılan araştırmacı Osmanlı'nın Suriye vilayetinden Amerika kıtasına yapılan göçlerin nedenleri, süreçleri ve sonuçlarını ele almıştır. Aylin Doğan tarafından yayımlanan "Osmanlı Devleti'nin Son dönemlerinde Latin Amerika Ülkelerine Yapılan Göçler" adlı makalede ise söz konusu göç sürecine itici ve çekici etkenler üzerinden yaklaşmıştır. Ayrıca Hamdi Genç ve İ. Murat Bozkurt tarafından kaleme alınan "Osmanlı'dan Brezilya ve Arjantin'e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-ekonomik Durumu" başlıklı çalışma da bölgeye yönelik göçün ekonomik nedenleri üzerinde durulmuştur. Bunların dışında ulusal alan yazınında gerçekleştirilen çalışmalarda da yine benzer nedenler üzerinde durulmuştur. Bugüne kadar ulusal literatürde yapılan araştırmalar genellikle Osmanlı arşiv kaynakları ve istatistiksel verilerine dayandırılmıştır. Bu bağlamda, bu çalışmanın Osmanlı transatlantik göçlerini bir hatırat üzerinden ele alması, ilgili göç sürecine daha bütüncül bir bakış açısından değerlendirilmesine önemli bir katkı sunmaktadır. Bu çalışmanın özgünlüğü, doğrudan göç sürecini tecrübe etmiş bir Osmanlı muhacirin kişisel deneyimlerinden hareketle, göç edenlerin bölge ülkelerindeki hayatlarına, uyum süreçlerine ve karşılaştıkları zorluklara ışık tutarak ulusal literatürdeki bu boşluğu doldurma amacına dayanır. Bu bağlamda, bu çalışma göçmenlerin gittikleri yerlerde nelerle karşılaştıkları, yerel toplumla nasıl bir etkileşim içinde olduklarını anlamamıza olanak sağlar. Göçmenlerin

bireysel deneyimlerini anlattıkları anı, gazete, dergi vb. yayınlar, göç sürecinin hem bireysel hem de toplumsal boyutlarını doğrudan yansıtarak alan araştırmalarına derinlik kazandırmaktadır.

1.Osmanlı’dan Latin Amerika’ya Göç Hareketleri

1860’lı yıllardan itibaren Lübnan, Suriye, Filistin gibi dönemin Osmanlı topraklarından başta Arjantin, Brezilya olmak üzere, Meksika, Şili, Honduras, El Salvador ve Kolombiya gibi Latin Amerika ülkelerine önemli göç hareketleri başlamış ve bu göç akımları düzenli bir şekilde Osmanlı’nın son yıllarına kadar devam etmiştir¹. Bölgeye kitleler halinde göç eden göçmen grupların başında Maruniler ve Ortodoks Hristiyanlar gelmektedir². Bunun yanı sıra çok az sayıda da olsa Müslüman Dürzinin de Amerika topraklarına yöneldiği bilinmektedir³. Nitekim Amerika’ya göç eden kitlelerin büyük çoğunluğunu Lübnanlı ve Suriyeliler oluşturmuştur⁴. Göçmenlerin göç ederken başvurdukları iki temel yol bulunmaktaydı. İlki, devlet izni çerçevesinde resmi pasaport alarak yurtdışına çıkmalarıydı. Osmanlı göçmenlerinin başvurduğu ikinci yol ise, firar ederek kaçak şekilde ülkeden ayrılmalarıydı. Zira ikinci yöntemi tercih edenlerin büyük çoğunluğu, Pasaport Nizamnamesi’nde belirtilen koşulları sağlamayan kişilerdi⁵.

Bu göç hareketlerini etkileyen itici faktörlerin başında o dönemde Osmanlı’nın ilgili bölgelerinde ekonomik açıdan yaşamın zorlaşması, toplumsal çatışmaların artması ve Amerika kıtasında yaşam koşullarının daha iyi olduğuna yönelik inanışın olduğu söylenebilir⁶. Bu minvalde, Kemal Karpat *Osmanlı Nüfusu, (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri* adlı kitabında Osmanlı Devleti’nden Güney Amerika’ya yönelen göç hareketlerini ticaret nedeniyle oluşan göçler kapsamında değerlendirmektedir⁷.

Öte yandan 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılmasıyla birlikte bölgedeki ticaret hacminin azalması ve bu durumun bölge toplumları üzerindeki olumsuz etkisi göç hareketlerinin artmasına neden olan önemli faktörler arasındadır⁸. Bunun yanı sıra, İttihat ve Terakki tarafından Osmanlı gayrimüslimlerinin askerlik hizmetiyle mükellef tutulacağını bildiren kanunun 1909 yılında çıkarılması da⁹ Osmanlı’daki gayrimüslim tebaayı bölge ülkelere

¹ H. A. López Chavolla, *Migrant Feelings: The Affective Roots of Arab Latin American Identities and Cultural Production* (PhD diss., University of California, Merced, 2024); Ingrid Bejarano Escanilla, “La emigración árabe a el Ecuador”, *Anaquel de Estudios Árabes* 8, (1997):60.”

² Lorenzo Agar ve Antonia Rebolledo, “La inmigración árabe en Chile: Los caminos de la integración”, *El mundo árabe y América Latina* içinde, Editör Raymundo Kabchi, Ediciones (UNESCO/Libertarias/Prodhufi, 1997), 283-309.”

³ Kemal H. Karpat, “The Ottoman Emigration to America, 1860–1914”, *International Journal of Middle East Studies* 17, no. 2, (1985):175-209.”

⁴ Clara Lucía Calvo, Liliana Palacios de Cosiansi ve Sergio Francisco Naessens, “Los espacios culturales de la comunidades árabe, sefaradí e hispana en la Provincia de Tucumán (Argentina)”, *Observatorio Geográfico de América Latina*, Aralık 14, (1999):79-85.

⁵ Hamdi Genç ve İ. Bozkurt, “Osmanlı’dan Brezilya ve Arjantin’e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumu (1850-1915)”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 28, no. 1 (2010): 71-103.

⁶ María Olga Samamé, “Transculturación, identidad y alteridad en novelas de la inmigración árabe hacia Chile”, *Revista Signos* 36, no.53, (2003): 51-73.

⁷ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu, (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri*. (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2003):7

⁸ Aaron Moore ve Kent Mathewson, “Latin America’s los Turcos: Geographic Aspects of Levantine and Maghreb Diasporas”, *Nóesis: Revista de Ciencias Sociales y Humanidades* 22, no. 43, (2013):290-310.

⁹ “Mehmet Çetin ve Recep Kök, “Kırım Savaşı Örneğinde Osmanlı Ordusu’nda Gayrimüslimlerin İstihdamı”, *Bilgi* 85, (2018):1-24.

daimî olarak göç etmeye sevk etmiştir¹⁰. Zira askerlik hizmetini gerçekleştirmeye istekli olmayan gayrimüslim tebaa bu karardan endişe duymuşlardır¹¹. Özellikle bu dönemden sonra Latin Amerika ülkelerine gerçekleşen göçlerde hatırı sayılır derecede artış yaşanmıştır¹².

Ancak daha sonraları Latin Amerika ülkelerinde ekonomik açıdan istikrara kavuşan bu göçmen grupların Osmanlı topraklarında cereyan eden iç karışıklıkları ve savaşları göz önünde bulundurarak Latin Amerika ülkelere yerleşmişlerdir¹³. Bahse konu dönemdeki göç hareketlerine bakıldığında Suriye, Lübnan ve Filistin'den pek çok Osmanlı vatandaşının bölge ülkelerine dağıldığı deyim yerindeyse bu göçmenlerin kıta genelinde ayak basmadığı yerin kalmadığı söylenebilir¹⁴. Latin Amerika ülkelerindeki dönemin Osmanlı tebaasına mensup göçmenlerin nüfuslarına ilişkin çeşitli projeksiyonlar yapılmıştır.¹⁵ Ancak aralarında en makul yaklaşımın şu olduğu anlaşılmıştır: 1907 yılına doğru Latin Amerika'daki göçmen nüfus oranlarına bakıldığında Arjantin'deki %25; Brezilya'da %17 teşkil ederken, Şili'deki göçmen nüfusun %4 civarında olduğu gözlemlenmiştir¹⁶. Bahse konu göçlerin anılan ülkelerde yapılan nüfus sayımlarına da yansıdığı görülür. Göçmen sayılarına ilişkin bölgede yayımlanan kaynaklara göz attığımızda, 1914 yılında Arjantin'de yapılan nüfus sayımında Osmanlı kökenli Arjantin vatandaşlarının sayısı 64. 369 olarak teşkil ettiği ve bu oranın yüzde 19'unu ise kadınlar oluşturduğu görülür. Brezilya'da ise Osmanlı kökenli göçmenlerin sayıları 50.251 civarında olduğu ve anılan göçmenlerin yüzde 32'sini ise kadınlardan meydana geldiği ifade edilir¹⁷.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Şili topraklarına yapılan göçlere bakıldığında ise bu göçlerin başlangıcının XIX. yüzyılın ikinci yarısı olarak tarihlendirildiği görülmektedir. Öte yandan söz konusu göç sürecinde çok sayıda Arap asıllı Osmanlı vatandaşının Şili'yi tercih etmesindeki öne çıkan sebebin de Şili'de büyük ölçüde yabancılara yönelik açık kapı politikasının uygulanmasından kaynaklandığı söylenebilir¹⁸. Zira 1818 yılında İspanya karşısında bağımsızlığını kazanan Şili'de göç ve iskâna yönelik politikalar öncelenmiş; özellikle toplumsal refahın artmasının ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasının yolunun ülkeye göçmenlerin alınmasından geçtiği düşünülmüştür¹⁹. Bu bağlamda, 1850'lili yıllarda hayata geçirilen göç politikalarıyla Avrupa'dan nitelikli göçmenlerin ülkeye çekilmesi hedeflenmiştir. 1845 yılında kararnameyle Şili'nin Valdivia, Osorno, Llanquihue gibi güney bölgesindeki şehirlere Alman kökenli göçmenlerin yerleştirilmiş; 1900'lü yılların başlarına gelince söz konusu göç politikaları büyük ölçüde terk edilmiştir. Bu dönem itibarıyla da Arap

¹⁰ Roberto Marín Guzmán, "Las Causas de la Emigración Libanesa Durante el Siglo XIX y Principios del XX: Un Estudio de Historia Económica y Social", *Estudios de Asia y África*, (1996):557-606.

¹¹Özcan Kılıç, *XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nden Latin Amerika'ya Göç Hareketi*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021) 23.

¹² Solène Bérodot ve María Isabel Pozzo, "Historia de la Inmigración Sirio-Libanesa en Argentina Desde la Perspectiva Compleja del Métissage: Aportes para una Educación Intercultural", *Revista Irice* 24, (2012):47-56.

¹³ Escanilla, "La Emigración Árabe a El Ecuador", 57-70.

¹⁴ Mahmud A. Makki, "La Poesía Árabe en América Latina", *Estudios Orientales* 5, no. 1, (1970): 22-36.

¹⁵ Mehmet Temel (2004) ise "Arjantin'e 1880-1930 yılları arasında 150.000'i olmak üzere 9.300.000, Brezilya'ya 1850-1940 arasında 105.000'i Osmanlı vatandaşı olmak üzere 5.500.000 kişi'nin (s. 10-11) göç ettiğini aktarmıştır.

¹⁶ Rodrigo Cánovas, "Voces Inmigrantes en los Confines del Mundo: De los Árabes", *Anales de Literatura Chilena* 7, no. 7, (2006):153-170.

¹⁷ Hania Zlotnik ve Daniel de Palma, "La Migración Asiática a Latinoamérica," *Estudios de Asia y África*, (1991): 515-533.

¹⁸Alberto Benjamín López Oliva, "Ÿumāna Ḥaddād (1970) Desafía a la Censura: Erotismo y Feminismo en el Discurso de la Autora", *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos. Sección Árabe-Islam* 67, (2018):139-152.

¹⁹ Samamé, "Transculturación, identidad y alteridad en novelas de la inmigración árabe hacia Chile", 55.

Osmanlıların göç hareketlerinin bölgeye yoğunlaşmaya başladığı söylenebilir. Ancak bu insanlar göç ettikleri bölgelerde büyük ölçüde beklediklerini bulamamışlar çünkü bu göçmenlere yönelik teşvik edici bir politika uygulanmamış, hatta kendilerine toprak tahsis bile yapılmamıştır²⁰. Zira Osmanlı göçmenlerin bölgedeki yetkililerin aradıkları işgücü nitelikleri haiz olmadıkları düşünülmüştür. Nitekim, Şili devletinin göçü destekleyen ve teşvik eden politikalarının son bulduğu bu dönemde Osmanlı vatandaşları göç etmeye devam etmişler ve ülke geneline dağılmışlardır²¹. Osmanlı topraklarından Şili’ye yönelik Arap göçü büyük boyutlarda yoğunluk arz etmemiştir. Şili’ye göç eden Osmanlı göçmenlerin sayısının toplamda 8.000 ila 10.000 kişi arasında değiştiği düşünülmektedir²². Bu göçmenlerin yaklaşık yüzde 50’si Filistin, yüzde 30’u Suriye ve kalan yüzde 20’si ise Lübnan kökenlidir. Arap göçmenlerin yolculuk rotası, Beyrut, Hayfa ve İskenderiye limanlarından başlayıp Marsilya ve Cenova üzerinden Buenos Aires’e ulaşmaktaydı. Buradan ise katırlar veya And Dağları’nı aşan trenlerle yolculuklarına devam ediyorlardı²³.

Bu göçmenler, girişimcilik ve çalışkanlıklarıyla diğer Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi Şili’de de başlangıçta ticaretle uğraşıyor, seyyar satıcılık yaparak geçimlerini sağlıyorlardı çünkü bu insanlar genellikle devletten veya özel sektörden herhangi bir desteği alamadıklarından ülkedeki diğer göçmen gruplara göre daha karmaşık bir adaptasyon süreci karşı karşıya kalmışlardı. Şili’de ticarete atılan bu göçmen topluluğu, etkin bir ekonomik faaliyet gerçekleştirmiş ve Şilili tüccarların gitmediği uzak bölgelere giderek kendi ürünlerini pazarlamışlardır. Zamanla seyyar satıcılıkla başlayan ticaret hayatları kısa sürede kendi iş yerlerini açma sürecine evrilmiştir. Söz konusu işletmeleri genellikle hem konut hem de ticaret alanı olarak kullanılmışlar ve böylece konaklama masraflarından tasarruf etmişler, hem de mallarını koruyabilmişlerdir. Ekonomik koşullarını iyileştiren bu göçmenler, genellikle memleketlerine para göndermiş veya ailelerini yanlarına almışlardır. Böylelikle zincirleme göç sürecinin önü açılmıştır. Başlangıçta aile üyelerinin yanlarına getirilmesiyle güvenilir iş koşulları oluşturan Osmanlı göçmenler zamanla kazançlarının artmasıyla toptancılık ve bölgesel bayilik gibi faaliyetlere yönelmişlerdir²⁴. Şili’de özellikle tekstil sektöründe yetkinlik kazanan bu insanlar yerleştikleri bölgelerde tekstil alanında deneyime sahip olduklarından ötürü bu alanda başarılı olmuşlardır. Özellikle Humus bölgesinden gelen göçmenler tekstil ve dokumacılık faaliyetleri sürdürmüşlerdir. Ancak zamanla, elle dokunan ürünler yerine özel makineler kullanılmaya başlanmıştır. Böylece, göçmen grupların sosyoekonomik koşulları değişmiş ve modern dünyanın teknolojik alt yapısına uyum sağlamışlardır²⁵. Şili’deki Arap Osmanlıların elde ettiği ekonomik ve sosyal refah, sonraki nesillerin daha iyi koşullarda yaşamasına olanak sağlamış; çeşitli alanlarda meslek edinmelerinin, hatta siyaset ve sanatla

²⁰ Bu dönemde Şili’de göçmen seçimi konusundaki politikalar titizlikle uygulanmıştır. Arap kökenli Osmanlıların ülkede bir dizi ırksal önyargılarla karşılaşmasında bu tür politikaların etkisi olmuştur. Bu bağlamda, Şilili yetkililerin Şili nüfusunun gelecekte aile bağı kurabileceği göçmenlerin ekonomik ve kültürel gelişimin beşiği olan Avrupa’dan gelmesini önlediği ve bu tür politikaların kamuoyu nezdinde de kabul gördüğü ifade edilebilir. Daha fazla bilgi için bkz.: Hernández, “La 'Turcofobia': Discriminación Antiárabe en Chile, 1900-1950”, *Historia*, (1994): 249-272.

²¹ Agar ve Rebolledo, “La inmigración arabe en Chile: Los caminos de la integración”, 290.

²² Ayşe Çifter, “Miguel Littín’in *El Viajero de las Cuatro Estaciones* (Dört Mevsimin Yolcusu) Romanında 'Los Turcos'”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, no. 2, (2022):26-33.

²³ “La inmigración árabe a Chile (1885-1950)”, *Memoria Chilena*, son erişim tarihi: 15.03.2024, <https://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3523.html>

²⁴ Eduardo Palma ve Andrés Sanfuentes, “Políticas Estatales en Condiciones de Movilización Social: Las Políticas de Vivienda en Chile, 1964-1973”, *EURE* 16, (1979):23-55.

²⁵ Agar ve Rebolledo, “La inmigración arabe en Chile: Los caminos de la integración”, 290.

uğraşmalarının önünü açmıştır²⁶. Nispeten kısa bir süre içinde hem Arap göçmenler hem de onların soyundan gelenler Şili toplumuna entegre olmayı ve bu sürecin sunduğu birçok fırsattan yararlanmayı, ulusal yaşama aktif olarak katılmayı ve kapalı topluluklar oluşturmaktan kaçınmayı başarmışlardır. Böylece ülkede yaşama uyum sağlamışlar ve Şili vatandaşlığının özelliklerini benimsemişlerdir. Nitekim zaman içinde benimsedikleri bu ülkeye karşı güçlü bir aidiyet duygusu geliştirmişlerdir²⁷.

2. Bir *turco* olarak Benedicto Chuaqui Kettlún

Çalışmamız kapsamında göç anlatılarını incelediğimiz düşünür Benedicto Chuaqui Kettlún da erken dönem çocukluk yıllarını dönemin Osmanlı vilayeti olan Suriye'nin Humus şehrinde geçirmiş ve 13 yaşında Şili'ye göç etmiştir. Şili'de Arap kültürünün önde gelen isimlerinden olan Kettlún, aynı zamanda yazar, şair, çevirmen, düşünür ve iş adamıdır. Asıl adı Yamile Chuaqui olan Kettlún'un adı ailesiyle birlikte 1908 yılında Şili'ye göç edince adı Camilo Chuaqui olarak değiştirilmiştir. Kettlún, 1917 yılında Şili vatandaşlığına geçmiş ve adı Benedicto olarak bir kez daha değiştirilmiştir²⁸. Şili'ye geldiğinde seyyar satıcı olarak çalışmaya başlayan Benedicto Chuaqui, Santiago'nun Calle Rosas adlı sokağında baba mesleğini devam ettirmiş ve dokumacılık işletmesi *Hilanderías Chuaqui*'yi (Chuaqui Dokumacılık) kurmuştur.

Bunun yanı sıra, akşam okuluna giderek İspanyolcasını geliştiren yazar 1917 yılında Şili kamuoyunda Osmanlı kökenli göçmenlerle ilgili bir farkındalık oluşturmak amacıyla Şili-Arab ekseninde yayın yapan ilk yayın organı *Aschabibat* (La Juventud)²⁹ çıkarmıştır. Şili'de döneminin önde gelen kalemlerinden olan Kettlún'un yayımladığı çeşitli eserleri arasında *Por el bien de los hombres* (İnsanların İyiliği İçin), *Morada de los gigantes* (Devlerin Meskeni) ve *Dos razas a través de sus refranes* (Atasözleriyle İki Millet) adlı yayınlar bulunur. Halil Cibran ve Ömer Hayyam'ın eserlerini de İspanyolcaya çeviren Kettlún, kendisi gibi Humus'tan gelen diğer göçmenlerle birlikte *Juventud Homisiense* (Humuslu Gençler) adlı birliği kurmuş ve bu birliğe başkanlık etmiştir. Şili Yazarlar Sendikası bünyesinde de mali işler başkanlığı ve sendika başkanlığı gibi önemli görevler üstlenmiştir³⁰. Şili'de yayımladığı denemeleri, çevirileri ve halka açık verdiği konferanslarla Şili'de Arap Osmanlılar topluluğunun ilgili en önemli savunucularından birisi olmuştur. Yazar incelememize konu olan hatıratında çocukluğu ve ergenliğiyle ilgili bilgilere genişçe yer verirken yetişkinlik dönemiyle ilgili pek fazla bilgiye değinmemiştir. Cánovas'ın da ifade ettiği üzere kendisi gibi Humuslu olan genç bir kadınla evlenmiş ve 1970 yılında Santiago de Chile'de yaşamını yitirmiştir³¹.

Kettlún Osmanlı'dan Şili'ye göç ve ülkeye yerleşim sürecini *Bir Göçmenin Hatıraları* isimli hatıratında toplamıştır. Bu hatırat ünlü düşünürün Humus'ta geçen erken dönem çocukluk

²⁶ Bu bağlamda azımsanamayacak sayıda Osmanlı kökenli devlet başkanı, bakan gibi çeşitli düzeylerde siyasetçi, diplomat, yazar, şair, düşünür, sanatçı, futbolcu, şarkıcı ve iş insanının varlığından söz etmek mümkündür. Daha fazla bilgi için bkz: Mehmet Necati Kutlu. "Osmanlı İmparatorluğu-Brezilya İlişkilerinin Başlangıcına Dair Bir Deneme." *Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika (Başlangıç Dönemi)*, Editör: F. Öznur Seçkin. (Ankara Üniversitesi Yayınevi, 2012), 29-62.

²⁷ Agar ve Rebolledo, "La inmigración arabe en Chile: Los caminos de la integración", 297.

²⁸ Michelle Béland, "Memoria, Nación y Pertenencia en la Obra de Benedicto Chuaqui", (Yüksek lisans tezi, Université de Montréal, 2013) 10.

²⁹ *Aschabibat* kelimesi Arapçada gençlik anlamına gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz.: <https://www.memoriachilena.gob.cl/602/w3-article-3523.html>

³⁰ Béland, "Memoria, Nación y Pertenencia en la Obra de Benedicto Chuaqui", 15.

³¹ Cánovas, "Voces Inmigrantes en los Confines del Mundo: De los Árabes", 90.

anılarını, ailesiyle birlikte çıktığı göç yolculuğunun ardından Şili’ye gelişini ve bu ülkeye alışma süreci konu edinir. Bu anlatıda, Kettlún ailesiyle birlikte anavatanından göç etmesine yol açan toplumsal, siyasi ve ekonomik koşulları ilişkin bazı unsurlara da değinilir. Daha sonra eserde göç yolculuğu sırasında ve bölgeye ulaştıklarında deneyimledikleri fiziksel koşullar ve ilk izlenimler vurgulanır. Söz konusu anlatıda Santiago de Chile’ye uzanan fiziki yolculuğun yanı sıra vatan hasreti, yalnızlık, yerinden edilmişlik gibi bazı temel hususlarla ilgili yapılan aktarımlarla okuyucu yazarın duygusal dünyasına yolculuğa çıkar. Yazarın yabancı olduğu çevreye ilişkin gözlemleri ve buradaki yaşam tarzına adaptasyon süreci aktarılır. Osmanlı ve Şili tarihine ilişkin bilgiler de içeren söz konusu yapıt yazarın yeni vatanında yeni kimliğini oluşturan değerler, düşünceler ve umutların paylaşımıyla son bulur.

İki ana bölümden oluşan *Bir Göçmenin Hatıraları* adlı eserde toplam 44 anlatı kesiti bulunur. Birinci bölümde yazar Osmanlı toprağı olan Humus’taki toplumsal yaşam pratiklerine değinir. 30 kesitten oluşan ikinci bölüm ise Sultan Abdülhamit dönemiyle başlar ve bir bilinmeze olan yolculuğun nasıl cereyan ettiği aktarılır. Diğer kesitlerde ise yazar Şili’ye göç edişlerinden itibaren deneyimledikleri süreçleri okuyucuyla paylaşır. Eserde adeta iki farklı mekânın, iki hatta Osmanlı Türkçesiyle birlikte üç farklı dilin ve üç farklı kültürün arasında kalan bir göçmenin deneyimleri bir bütün bağlamında ele alınır. Kettlún’un *Bir Göçmenin Hatıraları* adlı anlatısının ilk bölümüne “Doğduğum ve çocukluğumun en güzel günlerinin geçtiği Suriye’nin Humus şehrinin sokaklarını unutulmaz huzur içinde hatırlıyorum.”³² şeklinde bir girişle bugünkü kimliğini oluşturan geçmişine bir perde açarak anlatısına başlar³³.

2.1. Bir Göçmenin Hatıraları’nda Humus’tan Santiago de Chile’ye göçün nedenleri

Osmanlı topraklarından Latin Amerika’ya gerçekleşen göç hareketlerinin büyük ölçüde ekonomik koşullardan kaynaklandığı görülmektedir. Zira 1860’lı yıllardan sonra Osmanlı Devleti’nde sosyo-ekonomik koşulların giderek kötüleşmesi Osmanlı toplumunun tüm kesimlerini etkilemiştir.³⁴ Benedicto Chuaqui Kettlún ise *Bir Göçmenin Hatıraları* adlı eserinde Amerika kıtasına yönelen göçlerin temel nedenlerini şu şekilde ortaya koyar: “O dönemde Amerika’ya bir göç dalgası başladı. Yoksulluk, Türklerin hakimiyetinde yaşamamanın vermiş olduğu ağırlık, farklı inançlara sahip gruplar arasında sürekli cereyan eden çatışmalar bölgedeki yaşamı imkânsız hale getiriyordu. Tüm bunlar bölge halkını da Amerika macerasına atılmaya teşvik ediyordu”³⁵.

Bu ifadesiyle Kettlún’un ailesinin Amerika’ya göç etme kararında bölgedeki yoksulluk ve dönemin sosyal ve siyasi dinamiklerinin etkili olduğu dile getirmektedir. Ancak Kemal Karpaz, *The Ottoman Emigration to America, 1860-1914* başlıklı makalesinde, bu göçmenlerin önemli bir kısmının sermaye biriktirdikten sonra anavatanlarına dönme niyetinde olduğunu ve Osmanlı topraklarından göç edenlerin de üçte birinin anavatanlarına geri döndüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla geri dönmeyi düşünen ya da geri dönen insanların varlığı, göçün sadece “zulümden kaçış” nedeniyle değil, daha çok ekonomik nedenlerle gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Kettlún’un Osmanlı topraklarının Müslümanlar dışındaki farklı din ve etnik kökenlerden insanlar için “yaşanamaz” olduğu yönündeki iddialarını zayıflamaktadır.

³² Benedicto Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, (Santiago, Zig Zag, 1995) 12.

³³ Samamé, “Transculturación, identidad y alteridad en novelas de la inmigración árabe hacia Chile”, 59

³⁴ Daha fazla bilgi için bkz.: Kemal H. Karpaz “The Ottoman Emigration to America, 1860-1914.” *International Journal of Middle East Studies* 17, no. 2 (1985): 175–209.

³⁵ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 36.

Amerika kıtasının sunduğu imkanlar ve burada yaşamın daha iyi olduğu algısı, göç hareketlerini şekillendiren temel unsurlardan biri olmuştur. Bu doğrultuda, Amerika'ya göç edenlerin sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. Özellikle memleketlerine dönen ilk göçmenlerden alınan haberler, bölgeye olan merakı daha da artırmıştır. Bir süre para biriktirdikten sonra ülkesine geri dönen göçmenlerin deneyimleri giderek daha fazla insanın dikkatini Amerika kıtasına yöneltmesine neden olmuştur. Bu bağlamda yazarın aşağıdaki ifadesi bu görüşü destekler niteliktedir: *“Amerika’ya gidenlerden neredeyse hepsinin memleketine her zaman faydası dokunuyordu. Geri dönmeler bile para gönderiyorlardı. Üç, beş derken gönderilen paranın ciddi manada Humus’taki ailelerin yoksulluğuna büyük ölçüde çare oluyordu. Ailelerine yazdıkları mektuplarda yolculuk sırasında başlarından geçenleri ve gittikleri ülkelerde karşılaştıkları zorlukları anlatıyorlardı. Özellikle en sık değinilen zorlukların başında lisan farklılığı geliyordu”*³⁶.

Ayrıca göçmenler çoğu yüksek maliyetlerle karşı karşıya da kalsa da aile birliğini kurmak için vatanına geri dönmüştür. Zira yazarın şu ifadesi bu bakımdan oldukça kayda değerdir:

*“Neyse ki o zamanlar Şili’ye giden akrabalarımızdan biri o günlerde geri dönmüştü. Kendisi mucizevi topraklardan bu kadar kısa süre içinde dönen ender insanlardandı. Göçmenlerin çoğu tek başına gidiyor daha sonrasında ailesini yanına alıyordu. Diğerleri ise periyodik olarak ailesine para gönderiyor ve böylece ekonomik açıdan yardımcı oluyordu. Bu dönen akrabamız da bekardı ve evlenmek için geri dönmüştü. Her ne kadar uzun mesafe katedilse de ve yolculuk maliyetleri yüksek olsa da genellikle akrabalarından kız alınırdı”*³⁷.

Yukarıdaki örnek o dönemde Amerika’ya göç eden Osmanlı tebaasına mensup insanların kültürel pratiklere ve aile yapılarını korumaya önem verdiklerini ve bu bağlamda evlenmek için ülkelerine geri döndüklerini göstermektedir.

Kettlún yine bahse konu hatıratında ailesinin göç etmesine neden olan koşullardan bahsetmeye devam eder. Birinci bölümde 1890’lı yıllarda Humus halkının gündelik yaşam pratiklerini kendi ailesinin yaşamından kesitler sunarak gösterir. Bu durumu da şöyle açıklar: *“Kendi evimizde yaptığımız işleri sade bir şekilde anlatmamın temel sebebi o dönemin Humus’unda yaşayan halkın yaşam koşullarını yansıtmaktan başka bir şey değildir”*³⁸.

Evin en büyük çocuğu olan Kettlún’un ailesinin de geçimini dokumacılıktan sağladığı ancak bu uğraşın pek de iyi gelir getirmediğini yazarın şu ifadelerinden anlaşılır: *“Eğer yoksulluk sarmasaydı yuvamızın etrafını ne de mutlu olurduk.”*³⁹ Babasının Beyrut üzerinden Amerika’ya gitmek üzere yola çıkmasının ardından Kettlún’un içinde bulunduğu ruh halini bizlere şöyle açıklar: *“Babamın gidişinden sonra ev sessiz ve terk edilmiş gibiydi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor olsa da annem bize yemek yedirmeye çalışıyor ama bizse ağlamaktan başka bir şey yapamıyorduk. Aklımızda sadece umut ve daha iyi bir yaşam hayali vardı. Bu düşünce bizi biraz daha sakinleştiriyordu.”*⁴⁰ Tüm bunlardan hareketle, Kettlún ailesinin Şili’ye göç etmesinin temel sebebinin, içinde bulundukları kötü ekonomik koşullar olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre aile üyeleri daha iyi bir yaşam hayaliyle ayrılık özlemini katlanmayı göze almışlardır.

Yazar ilgili bölümde itici göç faktörleri olarak değerlendirdiği bölgenin siyasi ve dini dinamiklerine ve hastalıklara da değinmektedir. Bu bağlamda, Şilili düşünür Humus kentinde

³⁶ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 45.

³⁷ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 63.

³⁸ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 11.

³⁹ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 14.

⁴⁰ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 37.

özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya gibi devletlerin kiliseler aracılığıyla gösterdikleri misyonerlik faaliyetlerine de geniş bir şekilde yer verir. Bunun sonucunda Avrupalı devletlerin Osmanlı Araplarının sempatisini kazandıklarını ve bölgede Osmanlı’ya karşı nefretin artmasını sağladıklarını şu sözlerle ifade eder: “Yabancılar bölgede farklı dine mensuplar arasındaki fanatizmi artırıyor ve böylece Müslümanlar, Katolikler, Protestanlar ve Ortodokslar birbiriyle görülmemiş uyumsuzluk içinde yaşıyorlardı”⁴¹. Bu çerçevede, alan yazınına baktığımızda Dürziler, Maruniler, Süryani, Ortodoks, Latin, Ermeni Katolikleri ve Protestanlarının bir arada yaşadığı Biladü’ş Şam bölgesinde “mahalli, milli, din ve mezhep kaynaklı”⁴² isyanların çıktığı ve bu hadiselerin “doğrudan devlet idaresine yönelik olmayıp ancak devleti meşgul eden ve maddi külfetler getiren isyanlar”⁴³ olduğu ifade edilmektedir. Dahası, Osmanlı Devleti’nin “bu coğrafyada artık yalnız dini, idari veya siyasi isyanlarla uğraşmadığı aynı zamanda bu isyanları hazırlayan ve kıskırtan Avrupa devletleriyle de mücadele ettiği”⁴⁴ belirtilmektedir. Dolayısıyla, Osmanlı Suriye’inde yaşanan asayiş problemlerinin misyonerlerin faaliyetleriyle şekillendiği ve merkezi otoritenin mahalli düzeni güçlendirmeye çalışmasına neden olduğu anlaşılmaktadır⁴⁵. Kettlún, bölgede yaşanan toplumsal çatışmaları şu ifadelerle aktarır:

“Hristiyanların oturduğu Tall mahallesi ile Müslümanların oturduğu Sidi Jaded mahallesi arasındaki sınırı teşkil eden ve zaman zaman yoğun yağışlar sonucunda su altında kalan yolda bazen olaylar yaşanır. Bunlar ciddi manada savaş meydanlarını aratmazdı. Tabii ki dini fanatizm bunun en açık sebebiydi. Zira bir gencin Muhammed’e karşı hakaret etmesi hemen kalabalık bir grubun toplanmasına neden olurdu. Diğer yandan da bir müslüman “Yehrek salibak”⁴⁶ derse İsa’ya olan sevgisinden cihat etmeye hazır bir grup hemen ortaya çıkardı”⁴⁷.

Kettlún, yine bölgedeki yabancı misyonların eğitim faaliyetlerine el attığı ve belirledikleri çalışkan öğrencileri Avrupa’ya eğitim almaya gönderdiklerinden de söz eder. Zira o dönemde İngiltere, Fransa, ABD gibi devletlerin Osmanlı’nın yaşadığı iç karşılıklıları fırsat bilerek anılan bölgelerde geniş faaliyet gösterdikleri bilinir⁴⁸. Anlatısında Humus’taki günlük yaşam atmosferine çeşitli yönlerden ele alan yazar bu bölümde dönemin sağlık hizmetlerinden de bahseder ve özellikle 1901 yılında bölgeyi bir salgın hastalığın sardığını şu sözlerle dile getirir: “Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa yıl 1901 yılını yaz aylarında şehrimiz kolera salgınına maruz kalmıştı. Bu hastalığa yakalanan pek çok insan ölüyor, neredeyse 24 saati geçiremiyordu. Bu hastalığa maruz kalan çok az sayıdaki insan kurtulabiliyordu”⁴⁹. Bu kapsamda, Osmanlı’da bahse konu göç döneminde veba, kolera gibi salgın hastalıkların görüldüğü ancak “devletin olası salgınların

⁴¹ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 13.

⁴² Esma Gül Yetiş Doğan, “1860-61 Suriye Olayları, Tazminat ve Şam Sergileri”, *Belleten* 87, no. 310 (2023): 963.

⁴³ Doğan, “1860-61 Suriye Olayları, Tazminat ve Şam Sergileri.” 963.

⁴⁴ Fatma Uygur, “Fransız Diplomatik Arşivlerine Göre Suriye Olayları (1860).” *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, no. 3 (2018): 181–200.

⁴⁵ Davut Hut, “Osmanlı Arap Vilayetleri, Arabizm ve Arap Milliyetçiliği.” *Vakanüvis: Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 1, Özel Sayı (2016): 105–150.

⁴⁶ Kettlún’un *Bir Göçmenin Hatıraları*’nda ilgili ifade parantez içinde “(maldita sea tu cruz)” şeklinde verilmiştir. Söz konusu ifade Türkçeye “Haçınız yere batsın” şeklinde çevirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz.: Sergio Macias Brevis, *Influencia árabe en las letras iberoamericanas*. Universidad Internacional de Andalucía. 2009.

⁴⁷ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 27.

⁴⁸ Bérodot ve Pozzo, “Historia de la inmigración sirio-libanesa en Argentina desde la perspectiva compleja del métissage: Aportes para una educación intercultural”, 47-56.

⁴⁹ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 23-24.

önüne geçmeye çalıştığı ve diğer tedbirlerle birlikte halkı bilinçlendirmeye”⁵⁰ çaba göstermiştir. Kettlún’un bu tanıklığı ulusal literatür bağlamında tutarlılık göstermektedir.

2.1.2. Santiago de Chile’ye göç süreci

Osmanlı göçmenler Avrupa üzerinden Latin Amerika’ya gitmek için uzun ve zorlu mesafeler katetmişlerdir⁵¹. Osmanlı topraklarından Latin Amerika’ya göç edenlerin söz konusu yolculukları, genellikle yerel trenlerle veya karayoluyla Trablus, Beyrut, Hayfa ve Yafa gibi liman şehirlerine ulaşmalarıyla başlıyordu. Ardından genellikle ekonomik sınıftan biletler alarak gemilere biniyorlardı. Bu gemiler, Atlantik’i geçmeden önce Avrupa’daki çeşitli limanlarda duruyordu⁵².

Bu çerçevede, çalışmamızda ele alınan Şilili düşünürün göç yolculuğuna başladığı yer olması bakımından Beyrut Limanı özel bir önem taşımaktadır. Buradan gemilerle önce İskenderiye limanına; ardından da Marsilya, Ceneviz veya Napoli gibi Avrupa’daki limanlara gidilmekteydi. Oradan da Akdeniz’in kuzeyindeki limanlar üzerinden Amerika kıtasına doğru yola çıkılıyordu⁵³.

Bu bağlamda Kettlún’un göç sürecini anlattığı *Bir Göçmenin Hatıraları*’nda bize Humus’tan Santiago de Chile’ye giderken önce Beyrut limanına uğradıklarından bahsedilir. Burada konaklayan Kettlún ve ailesi Ceneviz’e gitmek üzere yola çıkar. Zorlu bir yolculuğun ardından Ceneviz’e vardıklarından ve oradan da Buenos Aires’e gitmek üzere buharlı gemiye bindiklerinden söz edilir: “Babamı ve kardeşlerimi arkada bırakmış olmanın verdiği üzüntüyle, o günlerde Beyrut’a kadar yaptığımız yolculukla ilgili pek bir şey hatırlamıyorum. Beyrut’tan Ceneviz limanına gitmek üzere bir İtalyan gemisine bindik. Şanslıymışız ki Buenos Aires’e aldığımız biletlerimize Beyrut’ta bir otelde konaklama imkânı da dahildi”⁵⁴. Söz konusu hatıratta yazarın ailesinin göç etmeye karar vermesinin ardından göç süreci öncesinde hangi yollara başvurdıklarına dair açıkça bir ifadeye rastlanamamıştır. Yazarın anlatısından hareketle, Osmanlı’dan Şili’ye göç ederken devlet izni dahilinde almış oldukları pasaportlarla yapıldığı düşünülmektedir.

O dönemde yerel seyahat acenteleri, yolcuların konforu için sunulan imkanları vurgulayarak köy ve kasabalarda etkili propaganda faaliyetleri yürütüyordu. İlgili vapurlarda yolcuların rahatını sağlamak için her türlü konforun düşünüldüğü belirtiliyordu. Nitekim Osmanlı yönetimi, Amerika’ya gitmek için bu tür aracı şirketlere başvuran vatandaşlarını uyarmak ve korumak için çeşitli etkili tedbirler almaya çalışmıştır⁵⁵. Ancak Kettlún’un anılarından, acentelerin ve komisyoncuların göç yolculuğuna ilişkin durumun vaat ettiği gibi olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu anı kitabında yazar, Arjantin’e giden gemide çok sayıda Humuslu hemşerisinin bulunduğunu ve uzun bir deniz yolculuğuna çıkacakları için yanlarına

⁵⁰ Mesut Ayar ve Yunus Kılıç, "Osmanlı’da Vebanın Sona Erişine Dair Bir Değerlendirme." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 17, no. 2 (2017): 163–181.

⁵¹ Said Bahajin, “El modelo latinoamericano en la integración de los inmigrantes árabes”. *Revista Ra Ximhai* 4.3, (2008):ss. 737-773.

⁵² Lorenzo Agar ve Nicole Saffie. 2005. Chilenos de origen árabe: La fuerza de las raíces. *Miscelánea De Estudios Árabes Y Hebraicos. Sección Árabe-Islam* 54 (Ocak):4.

⁵³ Fatima Zohra Missaoui, “La Presencia Árabe en América Latina y su Aportación Literaria en Brasil, Cuba y Colombia,” *Centro Virtual Cervantes*, (2015):47-55.

⁵⁴ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 28.

⁵⁵ Özcan Kılıç, XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nden Latin Amerika’ya Göç Hareketi, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021): 38-39.

peynir, bakliyat, kuruyemiş gibi yiyecekler aldıklarını belirtmektedir. Ayrıca, nemli ortamın ve yoğun sıcaklığın yolculuğu dayanılmaz hale getirdiğini ifade eder. Yolcuların çoğunluğunun kadın olduğunu vurgulayan yazar, sıcağın bunalıp güvertede uyumaya çıkan mürettebatın kendilerine rahatsızlık verdiğini de dile getirir. İskenderiye’den büyük bir buharlı gemiye binerek Ceneviz limanına, oradan da Buenos Aires’e ulaştıklarını anlatan Kettlún, keyifli bir yolculuk geçirmeyi umut eder. Ancak yolculuk sırasında karşılaştıkları yiyecek sıkıntısı ve konaklama zorlukları, yolculuğun oldukça çetin geçtiğini göstermektedir. Yazar, çoğu zaman kuru ekmekle idare ettiklerini ve erzaklarını gemideki diğer İtalyan yolcularla takas ettiklerini ifade eder.

Metnin ilerleyen bölümlerinde, tüm yolcuların bir an önce Buenos Aires limanına ulaşmayı umut ettiklerini vurgular. Sonraki bölümde ise yazar Kettlún Buenos Aires’e ulaştıklarında baba tarafından Amerika kıtasına ilk göç eden akrabalarının kendilerini limanda karşılandıklarını dile getirir. Kettlún, bu akrabalarından birinin oldukça zengin, diğerin ise meteliğe kurşun attığını ifade eder. Buenos Aires’ten Santiago de Chile’ye gitmek için gerekli işlemleri bahsi geçen akrabalarının yardımlarıyla yaptıklarını sözlerine ekler. Ancak hava muhalefeti nedeniyle Buenos Aires’te biraz daha kalmaları gerektiğinden bahseden Şilili düşünür o dönemde bölgede henüz tren yolunun da tamamlanmadığını; bu yüzden katır sırtında bir müddet yol gittiklerini anlatır ve Santiago de Chile’ye yaklaşırken aklından geçenleri şöyle aktarır: *“Bu ülke, okyanusun öte tarafından gelen, çoğunluğu yoksul olan ve farklı geleneklere sahip bu göçmenleri nasıl kabul edebiliyor. Üstelik hiçbirinin Amerika kıtasındaki yaşama dair zerre kadar fikri yok”*⁵⁶. Buenos Aires’ten itibaren bir dizi trajik olay yaşanmasına rağmen, Kettlún’un Santiago de Chile’de daha iyi koşulların onları beklediği umudunu sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu kesitte Kettlún ve ailesinin yolculuk boyunca karşılaştıkları zorluklar ve umutları vurgulanmaktadır.

2.1.3. Bir Göçmenin Hatıraları’nda yeni ülkeye ve kültüre uyum süreci

Bu bölümde, Santiago de Chile’ye göç eden Arap Osmanlıların uyum sürecinde yaşadıkları deneyimler ve bu süreçte karşılaşılan zorluklar Kettlún’un *Bir Göçmenin Hatıraları* üzerinden ele alınmaktadır. Kettlún göç anlatılarında köken kültürü ile yeni kültür arasında denge kurmaya çalışırken yaşadığı deneyimlerden söz eder. Osmanlı-Türk imgesine atıflar yaparken bir yandan da göçmen kimliğin üzerinde yarattığı etkilere değinmektedir.

Şili’ye Osmanlı’dan göç edenlerin çoğunluğunun Halep, Humus, Beyrut ve Belen gibi şehirlerden oldukları söylenebilir. Anılan bölgeye gelen ortalama göçmen tipinin farklılık gösterdiği ifade edilse de⁵⁷ genel olarak 10 ila 30 yaşlarındaki, bekar, eğitimsiz ya da mesleki eğitimi almamış ancak girişimci bir karakteri bulunan erkeklerden oluştuğu kayıtlara geçmiştir. Bu göçmenler çoğu bölgeye vardığında ilk dönemlerde seyyar satıcılıkla iştigal olmuştur⁵⁸. Zira göçmenlerin kendi memleketlerinde bilhassa tekstil alanında deneyime sahip oldukları ve pamuk, ipek ve yün gibi hammadde üretiminin yapıldığı konfeksiyon sektöründe çalıştığı bilinir. İncelememize konu olan hatıratın yazarı Kettlún da Humus şehrinde kendi dokumacılık atölyelerinde çalışmıştır. Şili’ye geldiklerinde dedesiyle bir süre seyyar satıcılıkla uğraştığı ve özellikle de Santiago’nun banliyölerinde ve kırsal kesimlerde ürünlerini sattıkları anlaşılmaktadır. Zamanla seyyar satıcılıkla başlayan ticaret hayatlarında daha yerleşik düzene geçmeye başlarlar: *“Dil seviyemin ilerlemesi ve ticaret alanında edindiğim deneyimle, bir de biraz*

⁵⁶ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 97.

⁵⁷ Zlotnik ve de Palma, “La migración asiática a Latinoamérica” 520.

⁵⁸ Bejarano Escanilla, “La emigración árabe a el Ecuador”, 60.

hayat tecrübesiyle, benimki gibi başka bir işletmenin olmadığı bir sokakta bir dükkâna yerleştim... İlk başta, bilmediğim kelimeleri yorumlamama yardımcı olan bazı iyi insanların müdahalesiyle pek bir şey anlamadan da olsa yürütüyordum işlerimi”⁵⁹.

Kettlún, Şili’ye geldiği günden bu yana çevresiyle samimi ve dengeli ilişkiler yürütmeye çalışmaktadır. Küçük yaşına rağmen uyum sürecini doğru yönetebilen Kettlún hemen İspanyolca öğrenmenin yollarını aradığını aktarır ve her fırsatta Arapça olarak okuduğu kitapların İspanyolcasını da okumaya çalıştığını söyler. Bir yandan da yerel halkla iletişimini geliştirmeye de özen gösterir. Ancak Şili toplumunun ülkedeki Osmanlı kökenli göçmenlere karşı olumsuz ve önyargılı yaklaşım⁶⁰ içinde olduğunu ifade eder. Zaman zaman sosyal dışlanmaya ve okulda ayrımcılığa maruz kalan Kettlún etrafındakilerin kendisiyle *Osmanlı göçmeni olduğu gerekçesiyle dalga geçtiği ve hatta bunların zaman zaman acımasız boyuta geçtiğini* aktarır: “Bir seferinde okulda öğretmen Türkler hakkında bir konferans vermişti. Onlara Türklerin nasıl saygın ve büyük bir millet olduğunu anlatmıştı. Ancak tüm bu anlatılanlar bu safsataların ortadan kalkmasına yardımcı olmadı. Hatta daha da üstüme gelmeye başladılar”⁶¹. Nitekim Kettlún tabiiyeti Osmanlı toplumunun bir parçası olsa da etnik kökeni itibarıyla Osmanlı göçmeni olarak adlandırılmaktan rahatsızlık duymaktadır. Ancak zamanla bu hususla ilgili düşünceleri değişiklik göstermektedir:

“Kuşkusuz, her insanın içinde var olan içgüdü, dili bilmeden çok önce, Şili’de Türk kelimesine verilen aşağılayıcı anlamı fark etmemi sağladı. Eğitimli insanlar bunun temelsiz bir önyargı olduğunu çok iyi bilirler. Ve muhtemelen ırkının niteliklerini ve tarihini anlatma konusunda kendimi içinde bulduğum yetersizlik, Şilililerin “o Türk” derken kullandıkları tonu duyduğumda bana tarifsiz bir acı verdi. Neyse ki her göçmenin böylesine farklı bir ortama uyum sağlamak için katlanmak zorunda olduğu mücadelenin bir yönü olan bu aşama artık geçiyor, kısacası benim için bir sorun değil. Gençliğim, duyarlılığım, bir erkek olarak haklı hırslım bunundan acı çekti, çünkü duygularımın derinliklerinde bu toprakların her şeyine olan sevgimin nasıl güçlü ve ezici bir şekilde doğduğunu ve belki de sevgimin içtenliğinin her şeyin üstesinden geleceğini öngörerek, Şili vatandaşı olmaktan başka bir arzum yoktu”⁶².

Dikkat çeken bir başka durum ise Kettlún’un dükkanına alışverişe gelen genç kızın tutumudur. Bu kızdan etkilenen Kettlún onunla iletişim kurmaya çalışır ve kızın sorduğu sorular karşısında cevapsız kalmasına şaşırır. Bu kıza bir mektup yazarak içindeki duyguları anlatmaya karar verir ve eline yazdığı mektubu tutuşturur. Sonra genç kızdan ne haber alır ne de bir mektubuna cevap alır. Bu durumun üstüne getirdiği yorum ise şu şekildedir: “Defalarca sokaklarla onu aramak için gezindim durdum, beyhude bir uğraştı bu... Bir “turco” ile gönül ilişkisi içinde olmak korkutucu ve hatta utanç verici olsa gerek”⁶³. Kettlún’un burada aktardığı deneyim bize Şili toplumunda ilk kuşak göçmenlerin bir tür ayrımcılığa veya dışlanmaya maruz kaldığına dair bir bakış açısı sunmaktadır. Böylece *turcos* kökenlilere yönelik negatif algıların göçmenlerin aidiyet duygularında sıkışma yarattığı söylenebilir.

⁵⁹ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 120.

⁶⁰ Bu bağlamda, Şili halkının Suriyeli Osmanlıları küçümsemek ve aşağılamak amacıyla *turcos* olarak adlandırdığını, bu durumun da bu göçmenleri incittiğini zira kendilerine ait olmayan bir milletle atfedilmekten rahatsızlık duyduklarını ve Türk egemenliği altında yaşamının kendilerine acı verdiğini her seferinde dile getirdikleri ifade edilmiştir. Daha fazla bilgi için bkz.: Hernández, La ‘turcofobia’: Discriminación antiárabe en Chile, 1900-1950” 250.

⁶¹ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 120.

⁶² Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 144.

⁶³ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 161.

Kettlún’un hatıratında aktardığı diğer bir husus da göçmenlerin topluma uyum sağlama çabalarıdır. Şili’de yeni ülkelere ve kültüre uyum sağlamanın yollarını arayan Osmanlı vatandaşları paylaştıkları ortak değerlere önem verdiklerini ve ülkeye duydukları sevgiyi göstermek amacıyla 1910 yılında Cumhuriyetin kutlamaları yaklaşırken iki anıt yaptırmıştır. Yine buradan da Osmanlı vatandaşlarının topluma entegre olma uğraşları ve Şili’deki yeni yaşamlarına bağlılıklarını göstermektedir.

2.1.4. Bir Göçmenin Hatıraları’nda Osmanlı-Türk İmgesi

Şili’deki Osmanlı kökenli göçmenler, Türk olarak kabul edildikleri için entegrasyon süreçlerinde kökenleri hakkında kamuoyunu bilgilendirmeye çalışmışlar ve bu bağlamda gerek devlet yönetimi gerekse toplumsal dinamikler açısından Osmanlı İmparatorluğu’nu eleştiren bir söylem geliştirmişlerdir. Bu eleştirilerin arkasında, göçmenlerin geldikleri bölge nedeniyle Şili’de maruz kaldıkları ayrımcılığın⁶⁴, büyük ölçüde Osmanlı algısına dayandığını düşünmeleri etkili olmuştur.

Benedicto Kettlún, *Bir Göçmenin Hatıraları’nda* Osmanlı topraklarında cereyan eden hadiseler ve dönemin yönetimiyle ilgili değerlendirmeye yer verir. Örneğin, II. Abdülhamid dönemine ilişkin eleştirel bir tavır sergileyerek onu “gerici”, “kan dökücü” ve bir “despot” olarak betimler ve bu dönemi şu sözlerle tanımlar: “İstibdadı öyle bir dereceye varmıştı ki hürriyet, istiklal, cumhuriyet, anayasa, ilerleme ve medeniyet ve bağımsızlık gibi ifadelerinin kullanımı kısıtlanmıştı”⁶⁵. Bu ifadeler, Kettlún’un dönemin Osmanlı yönetimine karşı olumsuz yargı içeren görüşlerini açıkça ortaya koymaktadır. Öte yandan, Kettlún, Sultan Mehmet Reşat dönemini de değerlendirmelerde bulunmuş ve bu dönemde Osmanlı’nın geleceğine dair belirsizliğin sürdüğünü, özellikle yeni hükümete duyulan güvenin düşük olduğunu dile getirmiştir⁶⁶.

Şilili düşünür, Şili’deki özgür düşünce ortamını anlatırken Osmanlı Devleti’nde baskıcı bir sistemin olduğunu ifade eder. O dönemde Suriye genelinde “el Lisan el Hal” adlı bir gazetenin yayımlandığını ancak bu gazetenin sahibinin de suya sabuna dokunmayan bir üslupla bu uğraşı sürdürebildiğini savunur. Buna ek olarak, 1908 yılının Temmuz ayında “Kanun-i Esasi’nin” ilanı ile birlikte “Trablus, Batı Libya, Ermenistan, Suriye, Filistin ve Lübnan gibi Osmanlı hakimiyetindeki vilayetlerinin temsilcilerinin mecliste bulunacağını belirterek Kettlún, tüm bu gelişmelerin Humus’ta büyük bir coşkuyla karşılandığını ve hükümet konağı önünde toplanan kalabalıkların o döneme kadar kullanılması yasak olan o kelimeleri yaptıkları ateşli konuşmalarda kullandıklarını ifade eder⁶⁷.

Kettlún’un anlatısı, Şili’deki yaşam ile Osmanlı düzenini karşılaştırırken “öteki” olarak algıladığı Türklere dair yargılarla dikkat çeker. Özellikle şu ifadeleri, göçün sebeplerinden çok yeni sosyal çevresindeki yer edinme çabasıyla uyumlu bir anlatı olarak değerlendirilebilir: “Memleketimin yemekleri, musikisi ve gelenekleri burnumda tütüyor. Öte yandan buradaki düşünce özgürlüğü aklıma geliveriyor. Zira memleketimde “Türklerin tiranlığı” ve “dini zorbalığıyla karşı karşıyaydık”⁶⁸. Kettlún’un bu söylemleri, Osmanlı’dan göçün sebeplerine dair bireysel bir yorum gibi görünse de Şili’deki mevcudiyetini meşrulaştırma çabasının bir parçası olarak okunabilir. Başka bir deyişle, Osmanlı siyasetine yönelik eleştiriler, Osmanlı’nın gerçek

⁶⁴ Hernández, “La 'Turcofobia': Discriminación Antiárabe en Chile, 1900-1950”, *Historia*, (1994): 249-272.

⁶⁵ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 83.

⁶⁶ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 86.

⁶⁷ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 85.

⁶⁸ Chuaqui, *Memorias de un Emigrante: Imágenes y Confidencias*, 88.

durumundan ziyade, Şili toplumundaki kimlik inşasını destekleyen bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu perspektiften bakıldığında, Kettlún'un ifadeleri, göçün sebeplerini yansıtmaktan çok, yeni sosyal çevresinde kendisine yer edinme çabasıyla uyumlu bir propaganda anlatısı olarak kabul edilebilir. Kettlún'un Osmanlı'daki siyasi düzeni bu kadar keskin bir dille eleştirmesi, Şili'deki liberal ve demokratik değerlerle özdeşleşme ve bu bağlamda kendini meşrulaştırma çabasıyla bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Sonuç itibarıyla bu göçmenler yerel topluma uyum sağlama ve kabul görme sürecinde, kendilerini özgürlük arayışında olan kişiler olarak sunma ihtiyacı hissetmiş olabilirler.

Sonuç

Kettlún'un hatıratı, sadece bireysel bir göç anlatısı olmanın ötesinde, Osmanlı göçmenlerin göç sürecinde ve yeni kültüre entegre olma süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve göçmen deneyimlerini anlayabilmek açısından önemli bir kaynaktır.

Araştırmamız kapsamında incelenen Kettlún'un hatıratına göre, Osmanlı'dan Latin Amerika'ya göçün sebeplerinin ekonomik sıkıntılar ve daha iyi bir gelecek arayışının olduğu öne çıkmıştır. Bu hatırat Osmanlı'nın son dönemlerinde bölgede iş imkanlarının azalması, ekonomik koşulların zorlaşması ve artan vergiler sebebiyle Biladü's Şam göçmenlerinin Amerika kıtasına yöneldiğini göstermiştir.

Osmanlı'dan Latin Amerika'ya göçün bir diğer önemli noktası ise Osmanlı göçmenler göç süreci boyunca hem fiziksel hem de psikolojik zorluklarla başa çıkmak zorunda kalmalarıdır. Kettlún'un göç hikayesi bize bu zorlu sürecinin sadece göç yolculuğuyla sınırlı kalmadığını ve göçmenlerin yeni ülkelere ulaştıkları andan itibaren kimlik ve aidiyet arayışına girdiklerini ortaya koymuştur.

Söz konusu göçmenler Şili ve Arjantin gibi Latin Amerika ülkelerinin göçmenlere sundukları cazip fırsatlar nedeniyle bu ülkeleri önemli bir göç noktası olarak görmüştür. Bu dönemlerde, Şili gibi bölge ülkelerinde ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda nitelikli iş gücünü artırmaya yönelik politikaların uygulanması ve Avrupalı göçmenlerin özellikle de beyaz nüfusun bölgeye çekilmek istendiği anlaşılmıştır. Ancak Osmanlı kökenli bu göçmenler dış görünüşleri sebebiyle ırksal ve kültürel ayrımcılıkla karşı karşıya kalmışlardır. Bir diğer ifadeyle, *turcos*ların Şili toplumuyla bir bütünleşme çabası içinde olsalar da dış görünüşleri ve geldikleri bölgeler sebebiyle Şili toplumu tarafından büyük ölçüde dışlandıkları ya da ötekileştirildikleri gözlemlenmiştir. Avrupalı göçmenler yerelde ekonomik katkının temel dinamikleri olarak görülürken Osmanlı muhacirler kırsal bölgelerde yaşayan, daha çok küçük ölçekli tüccarlar ve tarım işçileri olarak değerlendirilmiştir.

Yerel toplum tarafından ötekileştirilseler de özellikle ilk dönem Osmanlı göçmenlerin İspanyolca'yı sınırlı düzeyde bilmeleri ya da hiç bilmemeleri işlerini yapmalarına engel olmamıştır. Aksine aynı dili konuşan diğer göçmenlerle dayanışma ilişkileri geliştirdikleri ve Şili'nin en ücra köşelerine giderek ticari faaliyetlerini sürdürmeye çalıştıkları görülmüştür. Kettlún'un eserine göre, ilk dönemlerde bir miktar birikim yaptıktan sonra ülkesine geri dönüp yuva kuran bu göçmenlerin ailelerini yanlarına aldıkları ve zamanla göç ettikleri bölgelerde kalıcı olmaya başladıkları ve bu niyetle, dil öğrendikleri, dernek kurdukları ve mülk edindikleri de anlaşılmıştır.

Buna ek olarak söz konusu hatırat, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Latin Amerika'ya ve özellikle Şili'ye yapılan göçler hakkında çeşitli tarihsel ve sosyo-politik anekdotlar sunmaktadır. Türk idaresi altında olmaktan hoşnut olmadıklarını çeşitli vesilelerle dile

getirseler de Osmanlı İmparatorluğu’nun siyasi gündemini yakından takip eden ve bu atmosferi bölgede yayımladıkları gazete, dergi ve anılar aracılığıyla ülkedeki kamuoyuna aktarmaya çalışan bu göçmenler dönemin sosyo-politik gerçekliğine çeşitli açılardan yansıtılmışlardır.

Bu tür hatıratların birincil kaynak teşkil etmesi ve ulusal literatürde tanınması Osmanlı’dan Latin Amerika’ya yapılan göçlere ve göç dinamiklerine daha derinlemesine bakılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca Osmanlı topraklarından göç eden bu göçmenlerin bu tür birincil kaynaklarlar üzerinden göç yolculuğuna yakından tanıklık edebilmek, günümüzde bu göçmenlerin torunlarıyla daha etkili diyalog kurabilmek açısından da önemlidir. Dahası Osmanlı-Latin Amerika ilişkilerinin tarihsel seyrindeki yeri ve önemi tartışılmaz olan *turcos* göçmenlerin diğer Latin Amerika ülkelerinde yayımladıkları gazete, dergi ve/veya hatıratlar ayrı bir çalışma konusu oluşturabilecek nitelik ve zenginliktedir.

Kaynakça

- Agar, Lorenzo, ve Antonia Rebolledo, “La inmigración árabe en Chile: Los caminos de la integración.” *El mundo árabe y América Latina*, Editör: Raymundo Kabchi, 283-309. Paris: Ediciones UNESCO/Libertarias/Prodhufi, 1997.
- Álvarez, Ignacio. “Memorias de un emigrante. (Imágenes y confidencias) (1957), de Benedicto Chuaqui: Pistas sobre su estrategia realista y la transmisión de la experiencia.” *Anales de Literatura Chilena* 19 (2013).
- Ayar, Mesut, ve Yunus Kılıç. “Osmanlı’da Vebanın Sona Erişine Dair Bir Değerlendirme.” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 17, no. 2 (2017): 163–181.
- Bahajin, Said. “El modelo latinoamericano en la integración de los inmigrantes árabes.” *Ra Ximhai* 4, no. 3 (2008): 737-74. <https://doi.org/10.35197/rx.04.03.2008.11.sb>.
- Béland, Michelle. “Memoria, nación y pertenencia en la obra de Benedicto Chuaqui.” Yüksek lisans tezi, Université Montreal, 2013.
- Bejarano Escanilla, Ingrid. “La emigración árabe a el Ecuador.” *Anaquel de Estudios Árabes* 8 (1997): 57-70.
- Bérodot, Solène, ve María Isabel Pozzo. “Historia de la inmigración sirio-libanesa en Argentina desde la perspectiva compleja del métissage: Aportes para una educación intercultural.” *Revista Irice* 24 (2012): 47-56. <https://doi.org/10.35305/revistairice.v24i24.470>.
- Calvo, Clara Lucía, Liliana Palacios de Cosiansi, ve Francisco Naessens, “Los espacios culturales de la comunidades árabe, sefaradí e hispana en la Provincia de Tucumán (Argentina).” *Observatorio Geográfico de América Latina*, Aralık 14, 1999.
- Cánovas, Rodrigo. “Voces inmigrantes en los confines del mundo: de los árabes.” *Anales de Literatura Chilena* 7 (2006): 153-170.
- Chuaqui, Benedicto. *Memorias de un emigrante. Imágenes y confidencias*. Santiago: Zig Zag, 1995.
- Çetin, Mehmet ve Recep Kök. “Kırım Savaşı Örneğinde Osmanlı Ordusu’nda Gayrimüslimlerin İstihdamı.” *Bilig* 85 (2018): 1-24.
- Çifter, Ayşe. “Miguel Littín’in *El Viajero De Las Cuatro Estaciones* (Dört Mevsimin Yolcusu) Romanında ‘Los Turcos.’” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13, no. 2 (2022): 26-33.

- Doğan, Aylin. "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Latin Amerika Ülkelerine Yapılan Göçler." *Erdem* 12, no. 35 (2000): 329-355.
- Doğan, Esmâ Gül Yetiş. "1860-61 Suriye Olayları, Tazminat ve Şam Sergileri." *Belleten* 87, no. 310 (2023): 963.
- Genç, Hamdi, ve İ. Bozkurt. "Osmanlı'dan Brezilya ve Arjantin'e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-ekonomik Durumu (1850-1915)." *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 28, no. 1 (2010): 71-103.
- Guzmán, Roberto Marín. "Las causas de la emigración libanesa durante el siglo XIX y principios del XX: Un estudio de historia económica y social." *Estudios de Asia y África* (1996): 557-606.
- Hernández, Antonia Rebolledo. "La 'turcofobia': Discriminación antiárabe en Chile, 1900-1950." *Historia* (1994): 249-272.
- Hut, Davut. "Osmanlı Arap Vilayetleri, Arabizm ve Arap Milliyetçiliği." *Vakanüvis: Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 1, Özel Sayı (2016): 105-150.
- Karpat, Kemal H. "The Ottoman Emigration to America, 1860-1914." *International Journal of Middle East Studies* 17, no. 2 (1985): 175-209.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu, (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2003.
- Kılıç, Özcan. *XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nden Latin Amerika'ya Göç Hareketi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021.
- Kutlu, Mehmet Necati. "Osmanlı İmparatorluğu-Brezilya İlişkilerinin Başlangıcına Dair Bir Deneme." *Osmanlı İmparatorluğu-Latin Amerika (Başlangıç Dönemi)* içinde, Editör F. Öznur Seçkin, 29-62. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi, 2012.
- López Chavolla. H. A. *Migrant Feelings: The Affective Roots of Arab Latin American Identities and Cultural Production*. PhD diss., University of California, Merced, 2024.
- López Oliva, Alberto Benjamín. "Aproximación a la identidad árabe-chilena a través de la literatura y prensa del Mahýar." *Tonos Digital* 34 (2018): 1-19.
- Makki, Mahmud A. "La poesía árabe en América Latina." *Estudios Orientales* 5, no. 1 (1970): 22-36.
- Macías Brevis, Sergio. *Influencia árabe en las letras iberoamericanas*. Sevilla: Universidad Internacional de Andalucía, 2009.
- Missaoui, Fatima Zohra. "La presencia árabe en América Latina y su aportación literaria en Brasil, Cuba y Colombia." *Centro Virtual Cervantes* (2015): 47-55.
- Moore, Aaron, ve Mathewson, Kent. "Latin America's Los Turcos: Geographic Aspects of Levantine and Maghreb Diasporas." *Nóesis: Revista de Ciencias Sociales y Humanidades* 22, no. 43 (2013): 290-310.
- Oliva, Alberto Benjamín López. "ÿumāna Ḥaddād (1970) desafía a la censura: Erotismo y feminismo en el discurso de la autora." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos. Sección Árabe-Islam* 67 (2018): 139-152.

- Özhazar, İbrahim. “XIX. ve XX. Yüzyıl Osmanlı Suriyesi’nden (Biladü’ş-Şam) Kuzey ve Güney Amerika’ya Göçler.” *Belleten* 67, no. 248 (2003): 845-868.
- Sanfuentes, Andrés. “La influencia de los árabes en el desarrollo económico de Chile.” PhD diss., Universidad de Chile, 1964.
- Samamé, María Olga. “Transculturación, identidad y alteridad en novelas de la inmigración árabe hacia Chile.” *Revista Signos* 36, no. 53 (2003): 51-73.
- Tapia, Jorge Araneda, “Nuevas agendas para una antigua migración: La migración siria, libanesa y palestina desde una mirada Latinoamericana.” *Revista XLVII*, no. 1 (2016).
- Tuncer, Fatih Fuat ve Metin Zengin. “Unutulan Göçmenler El Turcolar: Osmanlı Dönemi Suriye Bölgesinden Latin Amerika’ya Yapılan Göçler ve Etkileri.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 13, no. 70 (2020): 304-314.
- Uygur, Fatma. “Fransız Diplomatik Arşivlerine Göre Suriye Olayları (1860).” *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, no. 3 (2018): 181-200.
- Zlotnik, Hania, ve Daniel de Palma. “La migración asiática a Latinoamérica.” *Estudios de Asia y África* (1991): 515-533.

Summary

Through the lens of Benedicto Chuaqui Kettlún, a Chilean intellectual of Syrian descent, *Memorias de un emigrante* (Memories of an Emigrant), this article examines the migration experiences of Ottoman subjects to Latin America in the late 19th and early 20th centuries. The study provides insight into the dynamics of displacement, identity development, and cultural adaptation faced by the so-called *turcos*—a term used in Latin America to refer to immigrants from the Ottoman Empire, regardless of their true ethnic or religious heritage.

Deteriorating socioeconomic conditions, intercommunal conflicts, and the perceived promise of prosperity in the Americas were major factors in the migration of Ottoman subjects to Latin America, particularly from areas like Lebanon, Syria, and Palestine (then Ottoman provinces). These migrants eventually settled in nations like Argentina, Brazil, and Chile after frequently embarking on difficult journeys via the Mediterranean and Atlantic. Due to the Ottoman passports they carried, they were frequently misidentified as “Turks” even though the majority were Ottoman Christian Arabs. A complicated dynamic of self-perception and external labeling was produced by this misidentification and the prejudice that went along with it.

Chuaqui, a writer who was born in Syria and moved to Chile when he was thirteen, provides a unique and intimate account of this historical migration in his memoir. In addition to his family's migration from Humus due to poverty and instability, his work depicts their arduous transcontinental journey and final relocation to Santiago, Chile. Chuaqui describes in his writings the physical and psychological toll that the journey took as well as the difficulties of adjusting to a new language and culture.

This article utilizes qualitative content analysis to examine at three main themes in Chuaqui's memoir: (1) the forces that led to the migration; (2) the process of adapting to the host society, particularly in the face of social and linguistic barriers; and (3) the shifting opinions of identity impacted by both social and personal forces. Chuaqui's story indicates how the Turkish immigrants faced prejudice and economic exclusion upon arrival, but they eventually became part of Chilean society through entrepreneurship, notably in the textile industry. The upward mobility of his family—from street vending to starting a prosperous business—reflects the general path taken by many Ottomans.

The memoir also functions as a platform for political analysis. Chuaqui criticizes the Ottoman government harshly, calling it oppressive and authoritarian, especially beneath Sultan Abdulhamid II. Although these political assessments have their basis in his own and his family's experiences, they also represent a larger effort to maintain his identity as a Syrian immigrant with the liberal-democratic principles of his newly adopted nation. From early rejection to eventual accommodation, his shifting opinions on the term “Turkish” illustrate the manner in which migrant identities can be fluidly negotiated in new socio-political circumstances.

In the end, *Memorias de un emigrante* is a crucial first-hand source that includes the historiography of the Ottoman diaspora in Latin America and broadens our understanding of transatlantic Arab migration.